in die mate doen werken, dat het Chineesche leven er een verandering door onderging. Wil men, in eigen omgeving en onder ons, denk dan aan het breed ontwikkelde terrein van het sportleven, dat nog enkel uit krachten der Gemeene gratie leeft, en zich aan geen hoogeren maatstaf stoort. Het tweede terrein vertoont zich in die gemstitueerde kerken, die van alle usurpatie afziende, zich bepalen tot het volvoeren van haar eigen taak. Van het derde terrein vindt ge voorbeelden te over in alle Christelijke landen van Europa en Amerika, waar allerlei gewoonten, usantien, zeden en wetten gelden, zoo huislijk als maatschappelijk, die zeer duidelijk den invloed van de Goddelijke openbaring verraden, en die toch gevolgd en nageleefd worden ook onder die breede klasse van personen, die persoonlijk niets van geloof of bekeering weten willen. En het vierde terrein eindelijk vindt ge overal waar zich de kerk als organisme openbaart, d. w. z. waar de persoonlijke belijders van Jezus in eigen kring het leven der Gemeene gratie door de beginselen der Goddelijke openbaring beheerschen laten. In dien zin spreken we van een Christelijke kunst, een Christelijke school, een Christelijke pers, een Christelijke wetenschap enz., doch dan heeft „Christelijk," gelijk we reeds vroeger opmerkten, een geheel andere en veel bepaalder beteekenis, dan waar men spreekt van Christelijke natie, Christelijk volk, Christelijke staten enz. Stel dus in uw gedachten naast elkander het leven in China, het leven in het instituut eener Christelijke kerk, het leven der niet-belijders in een Christelijk land, en het leven der belijders van den Christus ook buiten het kerkelijk instituut, en neem dit vierderlei leven, niet individualistisch, d. i. met het oog op de enkele personen, maar in sociaal en organisch verband, en de vier onderscheiden terreinen liggen duidelijk voor u. Van het eerste levensterrein zegt de Schrift, „dat de wereld in het booze ligt." Het tweede terrein heet in de Schrift de van ambten voorziene kerk. Het derde terrein noemt de Schrift dat deel der wereld, dat beschenen wordt door het licht der geloovigen. En het vierde terrein is wat Jezus noemt de drie maten meel, die geheel doorzuurd zijn met den zuurdeesem des Evangelies.

Toch is het gevaar groot, om juist de beide laatste terreinen met elkaar te verwarren, en gedurig geschiedt dit dan ook. Zelfs mag gezegd, dat de meesten het verschil van de twee beelden, die Jezus ten deze bezigde, dat van het uitschijnend licht en van den zuurdeesem, niet inzien. Ook de prediking verzuimt bijna altoos beide te onderscheiden, gelijk het een gemeen gebrek is, dat juist over de grondgedachten door Jezus in de Evangeliën uitgesproken, zoo zelden diepingaande gepredikt wordt. Prediking uit de brieven der Apostelen is dan ook gemakkelijker. Men vindt daar afgeleide en toegepaste gedachten, in de Evangeliën daarentegen vangt men van Jezus' lippen grondgedachten op, die nog het trekken van nadere lijnen verëischen. Toch is het onderscheid duidelijk. Als het koninkrijk der hemelen vergeleken wordt bij een mosterdzaad, en straks allerlei gevogelte nestelt in zijn takken, blijven al die vogelen vreemd aan de natuur van den opgeschoten boom. Als daarentegen de zuurdeesem de drie maten meels heeft doortrokken, is dat meel door dien zuurdeesem in zijn natuur omgezet. Het eerste rust alzoo op bloot uitwendig contact, het tweede op innerlijke verwantschap. De zaaier zaait zaad, dat zich vermengt met de stoffen van den bodem en in de lucht, en uit die vermenging de vrucht voortbrengt. Het zout doet niets anders dan de bedervende ontwikkeling stuiten. En zoo nu ook is het met het uitschijnend en in de wereld inschijnend licht. Daarvan heet het in Matth. 5 : 14, 15 en 16: „Gij zijt het licht der wereld. Eene stad, bovenop eenen berg liggende kan niet verborgen zijn. Noch steekt men een kaars aan, en zet die onder eene korenmaat, maar op eenen kandelaar en zij schijnt allen, die in het huis zijn. Laat uw licht alzoo schijnen voor de menschen, dat zij uwe goede werken mogen zien, en uwen Vader, die in de hemelen is verheerlijken." Alzoo de wereld klimt niet op tot de stad, en de stad daalt niet naar de wereld af. Beide blijven onderscheiden en gescheiden, maar het licht uit de stad schijnt in de wereld in. De kaars en zij die in huis zijn, blijven twee, maar degenen die in huis zijn, vangen op het netvlies van hun oog het licht op. En zoo ook de geloovigen stralen licht uit voor de menschen, maar ook zoo toch blijven de geloovigen die het licht uitstralen, en de menschen die het opvangen, twee onderscheiden soorten van personen. De onderscheiding die we stelden blijkt alzoo niet willekeurig genomen te zijn, maar in de Schrift zelve te zijn gegrond.

„Het eene stuk land beregend, het andere verdord."

Daartoe heb Ik ook den regen van ulieden geweerd, als er nog drie maanden waren tot den oogst, en heb doen regenen over de eene stad, maar over de andere stad niet doen regenen; het eene stuk lands werd beregend, maar het andere stuk lands, waar het niet op regende, verdorde. En twee, drie steden togen om tot éene stad, opdat zij water mochten drinken, maar werden niet verzadigd; nochtans hebt gij u niet bekeerd tot Mij, spreekt de Heere.

Amos 4 : 7 en 8.

Het gaat niet alles eender toe, maar er is onderscheid. Wat ons telkens weêr treft, is het telkens weêr opduikend verschil tusschen wezen en wezen, tusschen toestand en toestand, tusschen maat en maat.

Er is in ónzen geest neiging tot het gelijke en eendere, want het onderscheid vermoeit ons. En toch voelen we hoe juist het onderscheidslooze ons verarmt, en ten slotte weêr afstoot.

Na drukke dagen van ongedurige afwisseling, snakken we naar rust, opdat onze krachten zich herstellen, en die rust overkomt ons niet, of het moet alles om ons heen weêr gewoon, in vollen zin ordinair zijn geworden. Maar deed die rust haar werking, en houdt ook daarna het ordinaire te lang aan, dan snakken we weêr evenzoo naar een afwisseling, naar iets dat ons aan den druk van het eentonige onttrekt.

Zoo slingert het in ons op en neder.

Wie een vaste bezoldiging geniet, die hem wekelijks of bij de maand, of bij de drie maanden wordt uitbetaald, klaagt dat hij nooit een verrassing, nimmer een meêvaller heeft, zooals zijn buurman de winkelier. En als die buurman de winkelier eens een jaar lang telkens met wat tegenviel, en schier ganschelijk niet met wat meêviel, kennis maakte, komt er klacht over de lippen zijner vrouw, dat een vast salaris te hebben toch maar heerlijk is.

Maar hoe sterk het in ons leven ook telkens weêr naar het gelijke, eenvormige, eentonige, heentrekt en zuigt, toch ontwaren we wel, dat dit eentonige eindigt met naar *den dood* te leiden; en dat omgekeerd *het leven* te krachtiger opbloeit, naarmate het *onderscheid* meer tot heerschappij komt, mits in dat eindelooze onderscheid een hoogere eenheid schittere, de eenheid der harmonie.

In de zandwoestijn is alles gelijk, en ze draagt het beeld van den dood. Aan Gods starrenhemel verschilt elke star in glans en baan en snelheid van de andere star, en van het firmament straalt levende gloed en tintelend leven uit.

In het leven loopt alles uiteen, het graf komt alles gelijk maken.

De nacht dompelt het al in een onderscheidsloos grauw en grijs; als het morgenrood boven de kimmen uitschuift boeit u het eindeloos onderscheid in vormen en in tinten.

En daarom, alles gelijk willen maken, alle onderscheid tusschen wezens en toestanden weg willen nemen, de eenvormigheid en de eentonigheid tot wet des levens willen verheffen, het is verarming, het is verdonkering, het is ontzieling van het leven.

Een wereld zonder onderscheid zonk terug in den dood.

Nog heel anders komt die „macht van het onderscheid" uit in leiding, bestel en bestuur.

Onder menschen is het hoogstbereikbare bij alle leiding het volgen van vaste regelmaat, met den geregelden gang van het uurwerk tot model.

Vandaar de hooge kracht in het leger ontwikkeld, want tucht is regelmaat verzekeren. En daarom is de eenheidskracht van een honderdduizendtal krijgslieden dan het sterkst, zoo allen saam zich bewegen als waren ze één samenstel, met als model het werktuig van staal, dat met één kruk te verzetten, vlot en glad in al zijn saamstellende deelen bewogen wordt.

Maar ook hier is het Goddelijk ideaal heel anders.

Ook in zijn Voorzienig bestel maakt God steeds onderscheid. Lot met lot laat zich in ons menschelijk leven nauwelijks vergelden. Ieders eigen historie is weer anders dan de levenshistorie van zijn naaste. En zulks wel naar dezen regel, dat hoe hooger het leven stond, het onderscheid in levenslot te sterker uitkwam.

Wel ligt er aan al dit ongelijke een vloer van gelijkheid ten grondslag, gelijk het stramien voor allerlei geheel verschillend borduurwerk, vaak van eenzelfde stuk stramien wordt gesneden. Maar wat God op dat stramien als ieders levenslot borduurt, zijn telkens weer andere figuren en andere bloemen.

Het model, waar de fabriek in bloeit, is in het werk onzes Gods nooit terug te vinden. Gods werk is altoos nieuw, telkens weer originieel, artistiek in gansch Goddelijken zin en mate.

Bij Hem niet het *model* maar het *ideaal*.

En hierop nu is het, dat de Heere zelf door Amos zijn knecht wijst. Twee akkers, zoo laat de Heere hem betuigen, liggen naast elkander, en Ik regen op den éénen, en regen niet op den anderen, en die akker die beregend werd bloeit op, en dien akker waarop Ik geen regen druppelde, doe Ik verdorren.

Dit onderscheid nu wijst op keuze, en die keuze op een kiezenden en verkiezenden Geest.

Waarom valt uit die overdrijvende wolk de regen wel op den éénen akker, en niet op den anderen akker neer?

En zeg nu niet: „Dat is natuurlijk. Dat komt door het drijven der wolken. De wolk *kan* niet regenen op den akker die niet vlak onder haar omtrek ligt". Immers, dat is niets dan de quaestie verschuiven. Dan toch luidt de wedervraag: Waarom dreef de wolk, op het oogenblik dat ze haar water losliet, juist boven dien éénen en niet boven dien anderen akker? En herhaalt ge, dat dit komt van den wind, dan zijt ge nog juist even ver, want dan rijst aanstonds deze nieuwe vraag op: Waarom woei de wind in zulk een richting en met zulk een kracht, dat toen de wolk druppen ging, die wolk wel den éénen, maar niet den anderen akker met haar schaduw overdekte?

En dan riep onder de Heidensche wijsgeeren de één: „Dat is het noodlot," en de andere: „Dat is het geval". Maar noodlot en geval zijn beide woorden, die *niets* verklaren. Het noodlot is X en het toeval is X. En met uw onbekende X spreekt ge nog niets anders uit, dan dat beide een doode, onbekende grootheid zijn. En de kunst is juist die omsluierde X in een bekende of kenbare grootheid om te zetten.

En daarom wijst dat beregend en daardoor gezegend zijn van den éénen akker, en dat verdorren van den akker die er vlak naast ligt, niet den *wijsgeer* in het weh zijner afgetrokkenheden, maar den *mensch*, in wien de pols van het werkelijk leven slaat, op een kiezend denken en machtig willen van dien Vader daarboven, die alle dingen leidt en stuurt.

Alleen in Hem, die niet antwoordt van zijn daden, ligt het onderscheid van het ongelijke saamgevat in hoogere harmonie, en toch als uiting van een bewust en gewild bedoelen

---

Ik heb, zegt God tegen Amos, geregend op den éénen akker, en den anderen akker deed Ik verdorren. En gij hebt het gezien, ja, ervaren, en nochtans *hebt ge u niet bekeerd.*

Zoo moet dus het zien van *onderscheid* uitdrijven tot *bekeering*.

Als er *geen* onderscheid valt waar te nemen, indien het heelal mechanisch als een werktuig gedreven werd, en bijaldien alles in de actie van dat werktuig eentonig en gelijk is, dan zoudt gij gelijk hebben dat ge u inbeelddet het uit te kunnen houden buiten den levenden God.

Uw onbekeerd blijven is: uw eigen weg gaan, niet met den levenden God rekenen, en doen alsof ge uw eigen meester zijt of een speelbal van het geval.

U bekeeren is: tot de ontdekking en de erkentenis komen, dat ge niet met uzelven, en niet met geval of noodlot, maar met den levenden God te doen hebt, en daarom sidderen voor zijn oordeel, zoeken wat u met uw God verzoenen kan, om voortaan voor uzelven niet meer, maar eeniglijk voor uw God te leven.

En dit laatste nu juist is het waartoe het zien van *onderscheid* in alle wezen en alle lotsbedeeling u nopen en dringen moet.

Het *onderscheid* toont het u, dat er achter het ongelijke levenslot een verborgen bestel en bestuur is, waardoor het levenslot aldus ongelijk wordt uitgedeeld.

Achter dat bestel en bestuur is een denken en willen dat kiest en verkiest.

En achter dat kiezen en verkiezen verbergt zich de Majesteit van de Wijsheid en van de Almachtigheid des Heeren HEEREN.

En daarin slaat tegen de prikkelen de verzenen in een iegelijk mensch, die tot in zijn eigen leven aldoor weer *op* dat onderscheid stuitende, nochtans aflaat zich te bekeeren tot den Heere van dood en leven, die al dit onderscheid maakt.

Nu moet de stem die van dit onderscheid tusschen akker en akker uitgaat, even sterk tot de bezitters van *beide* akkers doordringen, om den man van den beregenden akker tot dank, dien van den verdorrenden akker tot verootmoediging te bewegen.

Toch is feitelijk de uitwerking van het onderscheid zelve meest onderscheiden.

De man van den beregenden akker zal veelal geneigd zijn juist door den zegen van Gods regen luchthartiger en zelfgenoegzamer te worden, en schier met laatdunkend medelijden op zijn buurman van den verdorrenden akker neer te zien.

Hij daarentegen wiens akker dor bleef liggen, zal in zijn nood klein voor eigen zielsbesef worden, en zoo er geen nijd tegen zijn gezegenden buurman in zijn hart sluipt, zijn God aanroepen om redding.

Biddagen bij het dreigen van een mislukten oogst waren steeds veel inniger gezocht, dan de dankdagen voor een oogst die volgeladen schuren en bargen beloofde.

Maar het kwaadst gaat het natuurlijk staan, als de man van het verdorrende land ook zijn hart laat verdorren, en murmereert in stede van zich voor zijn God te buigen.

Vandaar dat roepen van Amos: Ge hebt het éene land beregend, en het andere verdorrend gezien, en nochtans hebt ge u niet bekeerd tot uwen God.

Veilig staat ge tegenover die „macht van het onderscheid" alleen, zoo ze u opleidt tot het geloof in een *verkiezend* God.

Er is „onderscheid," en er is er Eén die dat onderscheid *maakt*. Onderscheid tusschen wezen en wezen, tusschen mensch en mensch, tusschen levenslot en levenslot, en zoo ook tusschen aller bestemming voor eeuwig.

Zoo is onderscheid en keuze één. Verkiezing is onderscheid maken, en alle onderscheid is nooit anders dan uit verkiezing verklaarbaar.

Betwist ge nu Gods vrijmacht in het kiezen, dan moet God in zijn keuze door het schepsel bepaald worden, en dan loopt ge dood in de cirkel redeneering, dat het onderscheid door God gemaakt wordt, en dat God het onderscheid maakt naar er onderscheid in zijn schepsel is.

En daarom is er geen andere ontspanning voor de ziel, zoodra de „macht van het onderscheid" op haar aandringt, dan in de Wijsheid en in de Vrijmacht des Heeren.

Alleen van Hem, die zelf de eeuwige Harmonie is, gaat juist dáárom alle onderscheid uit, opdat in de einduitkomst van het eindeloos verscheidene eens eeuwiglijk een afglans van de harmonie in zijn Goddelijk Wezen schitteren zou.

Amsterdam, 30 Juni 1899.

Maccovius.

Voor de derde maal binnen korten tijd is de vorige week te Amsterdam aan de Vrije Universiteit een proefschrift van beteekenis verdedigd.

Eerst dat van Dr. Wyminga. Toen dat van Mr. Tiemen de Vries. Nu dat van Dr. A. Kuyper Jr., predikant te Makkum.

De bijzondere relatie waarin onze hoofdredacteur tot den laatste staat, doet het ons raadzaam voorkomen, over de waarde van zijn proefschrift hier niet verder uit te weiden.

Slechts zij het ons geoorloofd, er onze vreugde over uit te spreken, dat ook dit proefschrift de wetenschappelijke eere der Vrije Universiteit op niet twijfelachtige wijze handhaaft.

En niet minder daarover, dat door Dr. Kuypers proefschrift een historische naam in eere is hersteld, die al te lang door opzettelijke vergetelheid of boozen laster gedrukt werd.

Alleen onder de lezers van „oude schrijvers" was Maccovius in eere gebleven, omdat althans een enkel van zijn vele geschriften vertaald was.

In de wetenschappelijke wereld keerde hij thans *jure postliminii* terug.

Den jongen Doctor heil!

Recenstën.

Schrijvers en uitgevers uiten klacht, dat de recensiën in de *Heraut*, altoos schaarsch, nu al meer geheel uitblijven.

We ontkennen dit niet; maar begrijpt men de geduchte moeilijkheid niet waarin die recensiën ons brachten?

Bracht onze recensie enkel lof, dan liep alles wel. Maar wee onzer, als we critiek oefenden, niet enkel over den vorm, maar ook over den geest van het boek. Dan liep zulk een recensie op geldelijke schade voor den uitgever en op discrediet voor den schrijver uit, en kregen wij van beide de schuld.

Bloote aankondiging zonder critiek baart die moeilijkheden niet, maar dat is heel iets anders dan een recensie.

Een recensie die goedkeurt, zonder critiek, moet waarborg bieden dat het boek goed is.

Zulk een recensie nu kost bovendien tijd. Ze eischt lectuur. Ze eischt nadenken. Ze eischt vergelijking. En hoe zou bij de al rijker boekenmarkt een redactie al den noodigen tijd vinden, om dit tijdroovend werk naar eisch te volbrengen?

Het is om deze reden dat we met onze recensiën steeds kariger werden, en ze voortaan dan alleen geven zullen, zoo er een werk verschijnt van principieelen aard.

Toch willen we daarom aan het zeer begrijpelijk verlangen van schrijvers en uitgevers *in zoover* tegemoet komen, dat we na de zomervacantie een medewerker zullen zoeken, die genegen is, om zich voortaan meer geregeld te belasten met de aankondiging van wat men ons toezendt, en die slechts bij hooge uitzondering zich critiek op het gezondene zal veroorloven.

Men weet dan vooruit, dat een bloote aankondiging de lezing noch aanraadt noch ontraadt.

Gewenschte critiek.

Het Rapport van Deputaten Synodi in zake de Zending heeft Ds. H. Dijkstra een critiek in de pers gegeven, die bij Donner te Leiden het licht zag, en alle aanspraak heeft op waardeering.

Ze komt in tijds. Ze is vrijmoedig zonder kwetsend te zijn. Ze is afbrekend en opbouwend tegelijk. Ook verdient de methode die de geachte schrijver volgde aanbeveling. Immers hij stelde telkens den tekst van het Rapport links, en zijn eigen wijzigingen rechts, wat het overzicht ongemeen vergemakkelijkt.

Deze critiek lezende komt men dan ook onwillekeurig tot de overtuiging, dat Deputaten die het Rapport uitbrachten, meer dan numeriek versterkt zouden zijn geworden, zoo ze Ds. Dijkstra als mede-Deputaat in hun samenkomsten hadden kunnen hooren adviseeren.

Het begin van zijn critiek is ietwat ondeugend.

Te Middelburg, hier komt zijn eerste betoog op neer, is er een jacht geopend op de toenmalige Zendingsdeputaten, als waren ze een schadelijk gedierte, en zie, in dit rapport worden die verjaagde dignitarissen weer in optima forma binnengehaald.

In Middelburg ging de critiek tegen de algemeene Deputaten, die alles beheerden en alles in hunne macht hadden; van de algemeene Deputaten mocht geen stukje of brokje heel blijven. De slinger slaat nu weer aan den anderen kant door; deze Orde geeft wederom een zeer uitgebreide en algemeene macht aan de algemeene Zendingsdeputaten der Generale Synode. De geest der Deputaten, die in Middelburg zijn gedood en plechtig begraven, spookt kennelijk nog rond en wreekt zich op de broeders, die deze concept-orde hebben moeten opstellen.

. . . . . .

Of de geest der doode Zendingsdeputaten ook nog rondspookt, of die nog ook macht heeft! Ik hoor de beenderen van sommigen hunner in hun officieele kist rammelen van pret.

De 38 bevoegheden der Zendingsdeputaten beoordeelen wij hier niet, dat zullen wij later doen; wij wijzen nu alleen op het merkwaardig verschijnsel en voeren het geval aan als argument voor onze bewering, dat het laatste woord over de Zendingsorde nog niet gesproken is.

. . . . . .

Nu broeders, waarvan sommigen de Algemeene Zendingsdeputaten als het ware te vuur en te zwaard hebben vervolgd, deze verdreven Deputaten met vlag en wimpel weer inhalen, zullen wij het wel laten een poging te wagen om ze er weer uit te drijven. Wij laten de Verkleinde Synode, die ons langzamerhand een lievelingsidee was geworden, dat wij in onzen geest reeds vrij ver hadden uitgewerkt, varen en aanvaarden het denkbeeld van Algemeene Zendingsdeputaten enz. Wij aanvaarden dit omdat juist op het kardinale punt, waarover het in Middelburg liep, aan de eischen van het Kerkrecht en de H. Schrift is voldaan.

Dit ironisch oordeel is o. i. een lofspraak.

Er blijkt toch uit, dat zij die te Middelburg ongelijk kregen, zich van de denkbeelden van hun tegenstanders een geheel averechtsche voorstelling hebben gemaakt. Het komt nu uit, hoe zij waanden, dat de voorstanders van „Zending door de kerken" van geen eenheid in het Zendingswerk der kerken weten wilden, en zoolang er geen Synode zat, alle rustende kerken op eigen paden en in den wilde willen doen omdolen.

En natuurlijk, wie zich dit had ingebeeld, ziet nu wel uit het Rapport, hoe ten eenenmale hij zich in de opvatting van de denkbeelden zijner bestrijders vergist had. Gevolg waarvan is, dat hij de vergissing niet bij zichzelven, maar bij zijn tegenstanders zoekende, in goed humeur raakt door een guitig woord over hun veranderlijkheid.

Nu als dat goede humeur er maar is, valt dat guitige woord niet moeielijk te dragen.

Tot richtige beoordeeling heeft men slechts de Acta onzer Synode in te zien, en zich af te vragen, of dit Rapport aan de daar gestelde eischen beantwoordt, of er tegen strijdt. Zoo het laatste, dan was er voor het spotlachje aanleiding. Zoo het eerste, dan speelt het uit phantasie.

Doch dit slechts ter loops. Met een man als Ds. Dijkstra, wiens lach altoos blijgeestig blijft, is dit punt spoedig afgedaan.

Ernstiger is zijn tweede opmerking: Ge hadt liever een jaarlijksche Synode moeten vragen.

Ook spreken wij al dadelijk uit dat wij deze Zendingsdeputaten q. t. niet zullen bestrijden. Wel betreuren we het dat de Deputaten voor de Concept-orde geen anderen weg hebben gevonden. Indien ze dén weg van een Verkleinde Generale Synode hadden gekozen, zouden ze, naar onze overtuiging, zuiverder in de lijn gebleven zijn. Naar ons oordeel zou de Concept-orde dan kerkrechterlijk bezlist hooger staan, maar of ze praktisch grooter waarde zou hebben, laten wij gaarne in het midden.

Men herinnert zich, hoe de *Heraut* het eerst voor dit denkbeeld een lans brak en er voor ijverde; maar kon dit helpen voor het Rapport?

Ds. Dijkstra zal toch wel toestemmen, dat Deputaten zich aan hun mandaat hadden te houden, en dat het voorstel om zoo gewichtige wijziging in de Kerkenordening aan te brengen mocielijk van hen kon uitgaan.

Daar waren ze niet voor benoemd. Door dat te doen zouden ze buiten hun boekje gegaan zijn.

Hoogstens hadden ze in begeleidend schrijven dit en andere denkbeelden kunnen aanbevelen, doch in elk geval hadden Deputaten in hun Rapport met de bestaande Kerkenordening te rekenen, en *moesten* daarop hun voorstel baseeren.

Mocht van achteren blijken, dat van een der kerken een voorstel tot het houden van een jaarlijksche Synode uitging, en mocht dit voorstel zoo wel doordacht en op alle gevolgen berekend zijn, dat het reeds te Groningen kon worden aangenomen, dan zal met weinig mocite het Rapport daarnaar te conformeeren zijn.

Komt het uit de Classis die Ds. Dijkstra onder haar leden telt?

Van principieel gewicht is in deze critiek alleen de stelling, dat missionaire predikanten niet ambtelijk aan éene plaatselijke kerk behoeven verbonden te zijn, maar ook in het ambt gesteld en bevestigd kunnen worden door een Classis.

Hij zegt hiervan:

De wijziging bevindt zich hoofdzakelijk in alinea *b*. Deputaten leggen er terecht nadruk op dat het ambt aan een plaats is verbonden, maar in den vorm waarin zij het zeggen krijgt het haast den schijn, alsof het ambt aan een plaats verbonden was. Dat nu is volstrekt niet waar. Ten minste volgens het begrip dat onze vaderen aankleefden en in praktijk brachten. De Classis Amsterdam stelde den 5en Mei 1636 een „Naeder Ordre" vast, betreffende de uitzending der predikanten naar Indië. Tot op dien tijd toe had meermalen de kerk van Amsterdam alleen die taak op zich genomen, maar nu werd bepaald:

„De oplegginge der handen en Confirmatie der Predikanten zal geschieden in de Classe, zooveel mogelijk is, anderszins, bij ongelegenheid van tijd, sullen de Gedeputeerden bij haer versoecken alle de predikanten van Amsterdam, met een onderling derselver kerck, en in die vergadering sal dese saeck verricht worden."

Voorkeur verdiende dus volgens deze Ordre de bevestiging in de Classicale Vergadering en alleen in tijd van nood riepen de Gedeputeerden, (d. w. z. de Ged. voor de Indische zaken) de hulp van Amsterdam in.

Dezelfde gedragslijn schijnt men gevolgd te zijn in de Classis Walcheren. Een „Ordre" daarvan is ons niet onder de oogen gekomen, maar 26 Maart 1643 werd door de Classis Walcheren Joh. Happart als predikant naar Indië beroepen. P. Hofstede deelt in zijn: „Oost-Indische kerkzaken" mede dat de ordening van een proponent voor Indië, na een gewoon classicaal examen, met oplegging der handen, plaats had „binnen de muren eener Classicale Vergadering." Nu is Hofstede wel niet uit den besten tijd, want hij schreef in de laatste helft der vorige eeuw; maar hij geeft in dezen geen voorschriften, hoe het zijn moet, hij deelt alleen mede hoe het is.

Uit dit een en ander blijkt onweersprekelijk dat onze vaderen het ambt volstrekt niet verbonden aan éene plaatselijke kerk. Trouwens dat was ook overeenkomstig de Kerkenorde van Dordrecht. Een gewoon Dienaar des Woords kon niet in het ambt staan zonder verbintenis van een bepaalde plaatselijke kerk. Dat was de regel, waarop men in gewone omstandigheden geen enkele uitzondering toeliet. Maar juist voor den arbeid in Noord-Brabant en andere Roomsche streken, die wij nu veelal met den naam Inwendige Zending aanduiden, week men van dezen regel af. Immers, art. VII der D. K. zegt: „Niemand zal tot den Dienst des Woords beroepen worden, zonder zich in een zekere plaats te stellen, ten ware dat hij gezonden worde om hier of daar te prediken in de gemeente onder het kruis of anderszins om kerken te vergaderen. „Derhalve, wie gezonden wordt om hier of daar te prediken om kerken te vergaderen, behoeft zich niet in een zekere plaats te stellen. Dit nu kan niet beteekenen, dat hij in het geheel niet behoeft verbonden te zijn aan een plaatselijke kerk; zonder een plaatselijke kerk bestaat er geen ambt; maar dit wil zeggen, dat zulk een Dienaar des Woords niet zoo bepaald aan éene kerk behoort verbonden te zijn, maar aan de meerdere kerken.

Trouwens tegen deze Orde en praktijk onzer vaderen kan naar het ons voorkomt ook geen gegrond kerkrechterlijk bezwaar worden ingebracht. Een Classis is een vergadering van meerdere kerken, d. w. z. van meer dan één kerk; en wij zien niet in dat de onderscheidene kerken de macht die zij in deze bezitten niet kunnen medebrengen naar een Classicale Vergadering. Hiertegen wordt nu wel aangevoerd dat een Classis toch niet doopt of het Avondmaal bedient, dat dit het werk is van een plaatselijke kerk, maar ons komt het voor dat deze redeneering niet volkomen juist is. De Classis doopt niet, dat is waar, maar de kerk doopt ook niet. De kerk geeft aan den Dienaar des Woords last, naar Goddelijke ordening, om in naam des Drieënigen de sacramenten te bedienen. Niemand heeft nog aangetoond, dat een vergadering van meerdere kerken niet denzelfden last kan en mag geven.

Of nu uitzending door een Classis of meerdere vergadering de voorkeur verdient boven uitzending door één kerk en toepassing van het leenstelsel? Naar ons voorkomt vrij zeker. Is er hier of daar één kerk, die de geheele zaak kan uitvoeren, zonder de Classis, dan heeft de Classis er weinig mede te maken. Maar als de gezondene metterdaad niet uitgaat van één kerk, maar van een verzameling van meerdere kerken, dan is het toch meer waar en daarom ook meer ordelijk als de uitzending door allen gezamenlijk geschiedt. Dat leenstelsel, zooals het in deze Concept-orde ontwikkeld wordt, is toch eigenlijk geen ernst. Leenen doet men iets voor een betrekkelijk korten tijd, als men denkt het geleend voorwerp niet altijd noodig te hebben. Als ik op eenig punt eens een bijzondere studie wil maken, en ik heb daarvoor een boek noodig, gedurende eenige maanden, dan leen ik dat. Maar stel u eens voor, dat ik den Statenbijbel ergens bij iemand ging leenen, of een ander boek, dat ik levenslang noodig heb!